Суд залĕнчен

Çĕр улмие укçасăр «туянакана» айăпланă

Рынок условийĕсенче ялта пурăнакансен йывăрлăхĕсемпе пĕрре мар тĕл пулма тивет. Хуçалăхра туса илнĕ продукцие тупăшлă вырнаçтарасси те нумай шутлаттарать. Куллен хыйтусене татса парассипе тимлени çитмест çĕр ĕçченне, ултавçăсем «тупса паракан» ыйтусем те унăн кăмăлне хуçаççĕ.

Акă пĕлтĕр мартăн 25-мĕшĕнче Патаккасси яле Çĕмĕрле районĕнчи усламçă килсе çитет. Хăйне çĕр улми туянакан тесе Н. гражданкăна улталаса 375 кг çĕр улми илет, пĕр килограмшăн 8 тенкĕ тӳлессине калать. Хăйĕн вара çав вăхăтра укça çитейменни çине тайăнса, тепре килсен тӳлесе тататăп тесе улталаса хăварать. Çапла хĕрарăм ăна урăх кур-масть те. 3 пин тенкĕ тупăшĕ те çиллe вĕçсе каять. Паянхи кун та «суту-илӳпе» ĕçлекен арçын укçана тӳлесе татман.

Çав ултавçах Ойкассинчи П. гражданина 1 килограмшăн 7 тенкĕ çурă тӳлессине шантарса 350 кг çĕр улми тиесе тухать. Патаккассинчи Г.-ран – 5017 тенкĕлĕх, Л.-ран – 4659 тенкĕлĕх, Ф.-ран – 3668 тенкĕлĕх, Х.-ран 5750 тенкĕлĕх çĕр улми пухать. Нихăшне те укça тӳлемест.

Çак фактсем тăрăх уголовнăй ĕç пуçарнă. Миравай судья 28 çулхи А. гражданина Раççей Федерацийĕн Уголовнăй кодексĕн 159 статйин 1 пайĕнче çырса кăтартнă преступленисем тунипе айăпланă. Ăна 10 пин тенкĕ штраф тӳлеттерме йышăннă.

А. гражданин хăйĕн айăпне йышăннине тата вăл ыйтнипе уголовнăй ĕçе уйрăм йĕркепе, суд следствийĕсĕр тишкерсе приговор кăларнă. Ултă факт тĕлĕшпе ют пурлăха ултавлă майпа вăрланă тесе çирĕплетнĕ миравай судья.

Наказани палăртнă чухне РФ Уголовнăй кодексĕн 159 стайин 1 пайĕнче палăртнă преступлени пысăк мар йывăрлăхлă пулнине шута илнĕ. А. хăйĕн айăпне пĕтĕмпех йышăнни тата унăн иждивенинче пĕчĕк ача пулни Уголовнăй кодексăн 61 статйин 1 пайĕн «г» пункчĕпе тата 2 пайĕпе килĕшӳллĕн наказание çăмăллатма ирĕк панине те шута хунă. Уголовнăй ĕçпе вара наказание çăмăллатмалли лару-тăру çуккине пĕлтернĕ судья. А. пурăннă вырăнтан панă характеристика та, вăл нарколог тата психиатр патĕнче учетра тăманни те витĕм кӳнĕ.

10 пин тенкĕ штраф тӳлессисĕр пуçне суд А. гражданинран 3000 тенкĕ Н. гражданина, 5017 тенкĕ Г. гражданина, 4659 тенкĕ Л. гражданина, 3668 тенкĕ Ф. гражданина, 5750 тенкĕ Х. гражданина, 2625 тенкĕ П. гражданина шыраса памалла йышăну тунă.

Приговорпа А. килĕшнĕ. Суд приставĕсем А.-ран укça шыраса илессипе ĕç хучĕсем илнĕ ĕнтĕ.

Т. САЛДЫРКИНА, Муркаш районĕнчи 1№ суд участокĕн миравай судйи.

Хушма вĕрентӳ

Кружоксенче ĕçе хăнăхаççĕ

Тĕрлĕ кружоксене çӳресе ачасем хăйсен тавракурăмне аталантарнипе пĕрлех ĕçе вĕренсе ăна тăрăшса та пахалăхлă тума хăнăхса пыраççĕ. Районти çамрăк техниксен станцийĕнче йĕркеленĕ кружоксем шăпах çапла пулма вĕрентеççĕ ачасене. Кунта пултарулла вĕрентекенсем вăй хураççĕ, çавăнпах ачасем те кружок занятийĕсене сиктермеççĕ, кăмăлласах çӳреççĕ.

Кашни ачан хăйне интереслентерекен кружок суйласа илме майсем çителĕклĕ кунта. Наукăпа техника кружокĕсем ĕçлеççĕ, («ПЭВМ операторĕ», «Программированипе информаци технологийĕсем»), спорт техникипе интересленекенсем валли «Картинг» тата «Мото» кружоксем пур. Авиамодельсем, техникăлла модельсем, шыв каранĕсен моделĕсене ăсталассипе те алла илме пултараççĕ ачасем. Йывăçа илемлетсе ĕçлессипе, ӳкерессипе те станцинче аван хушма пĕлӳ параççĕ. «Вырăссен стрелковăй хĕç-пăшалĕ» ятлă кружок та, спорт енĕпе аталанма пулăшакан ытти кружоксене те вĕренекенсем кăмăллаççĕ.

Муркашри çамрăк техниксен станцийĕнче пурĕ 8 вĕрентӳ ушкăнĕ ĕçлет, Мăн Сĕнтĕрти филиалта – 5. Районти 17 шкулта пĕтĕмĕшле 41 ушкăн ертсе пыраççĕ хушма пĕлӳ паракан вĕрентекенсем. Çапла вара пурĕ 810 ачана хăй çунатти айне илнĕ çамрăк техниксен станцийĕ.

Ачасем хăйсен пултарулăхĕпе район шайĕнче çеç мар, республика шайĕнче те палăраççĕ. Сăмахран, Юнкă шкулĕнче ĕçлекен авиамоделировани кружокне çӳрекенсем тăтăшах тĕрлĕ ăмăртусене хутшăнса призлă вырăнсене çĕнсе илеççĕ. Çак ăсталăха вĕсене Ю.Н. Самушковпа И.В. Киршева вĕрентеççĕ. Муркашри тата Чуманкассинчи вăтам шкулсенче вĕренекенсем шыв карапĕсен моделĕсене ăсталама хăнăхаççĕ. Çак кружоксене В.А. Ефимов тата И.А. Перлов ертсе пыраççĕ. Картинг пирки те асăнсах хăвармалла пулĕ. Чылай арçын ача кăмăллать çак кружока. Пурте астăваççĕ пулĕ-ха Республика кунне Муркашра паллă тунă чух картсем урам тăрăх сĕрлесе хăпарнине. Асфальт çултан 3 сантиметр çӳлерех ларса пыракан яшсемшĕн сехетре 30 километр хăвăртлăхпа (ку пире кăна пĕчĕк хăвăртлăх пек туйăнать) кайни, моторсен шавĕпе вĕсем урăх нимĕн те илтменни – çакă пĕтĕмпех кăмăла хускатса нумайлăха асра юлать пуль çав. Çавăнпах ачасем хăйсем çӳрекен кружок ĕçĕсемпе кăмăллă.

Кружоксен ĕçне, станцин пĕтĕмĕшле ĕçне хаклакан диплом-грамота чылай çак вĕрентӳ учрежденийĕнче. Республикăра çулсеренех призерсем хушшинче çамрăк техниксен станцийĕ. Çакă вара вĕрентекенсем кашни ачан пултарулăхне мала хурса хаклама, вĕсене тĕрлĕ профессипе паллаштарма, ĕçре хавхалантарма пултарнипе туптаннă.

Н. НИКОЛАЕВА.

Сăн ӳкерчĕкре: картингистсем.

Килти хушма хуçалăх

Çĕр хатĕрлетпĕр

Кашни пахча çимĕç хăйне евĕр тимлĕх ыйтать: помидор – ăшă, купăста – нӳрĕк, кишĕр – кăпăшка çĕр... Çакăн пек тимлĕхпе тивĕçтерсен вĕсен тухăçĕ те пысăк пулĕ.

Купăста удобрени хывнă, пулăхлă, нӳрĕк çителĕклĕ çĕре килĕштерет. Çĕртен тутлăхлă веществосем çăтассипе вăл малтисен ретĕнче. Купăста валли уçă та сулхăн мар вырăн суйламалла. Ир пулакан купăста йăранĕ хатĕрлемелли лаптăк çине тислĕке кĕркунне хурсан аван. Çĕрĕк тăприпе торф компостне вара çуркунне хывмалла: пĕр тăваткал метр çине 1 витре чухлĕ. Минераллă удобренисене тăваткал метра 6–9 грамм чухлĕ тăкакламалла. Купăста шыв юратать, анчах та ытлашши тăрăшса пăрахмалла мар. Кăшт-кăшт, анчах та час-часах шăвармалла. Купăста тухăçĕ пысăк пултăр тесен, йăран вырăнне те кашни çулах ылмаштармалла. Çапла вара малтанхи лаптăка тепĕр 4 çулсăр çитме тăрăшмалла мар. Хăйне пăрса йышши культурăсем, помидор, çĕр улми, кавăн, сухан акса тунă йăрансем вырăнне «куçарсан» купăста питĕ «кăмăллать».

Помидор – хĕвел юратакан пахча çимĕç, сивĕ çилсенчен сыхланине те шута хурать. Органикăллă удобренисем хывнă хăйăрлă-тăмлă çĕрсене килĕштерет. Помидор йăранĕ çине çĕрмен тислĕк хывмалла мар. Хатĕр çĕре малтанах купорос хутăшĕпе имçамламалла (10 литр шыв çине 1 апат кашăкĕ, 1 тăваткал метр çине – çур литр майлă). Çакă помидора чир-чĕртен сыхлама пулăшĕ. Ку ĕç хыççăн органикăллă тата кăштах минераллă удобренисем те хывма юрать. 10 тăваткал метр çине 1 кг кĕл хывни те усăллă. Çапла тăвакансен çĕре 25 см тарăнăш чавса тухмалла, тикĕсленĕ хыççăн тĕттĕмрех тĕслĕ марганцовка хутăшĕпе (вăл вĕри пулмалла – 80-90 градус) 1 тăваткал метр çине 3-4 литр тăкаласа шăвармалла. Помидорсем фитофторозпа тата ытти чирсемпе ан чирлеччĕр тесен вĕсене малтанхи лаптăка тата çĕр улми, перец, баклажан, физалис ӳснĕ вырăна лартмалла мар. Помидор пăрса йышши культурăсем е тымар çимĕç ӳснĕ лаптăка кăмăллать.

Хăяр хĕвел, сутă, нӳрĕк юратать, çиллĕ вырăна тата йӳçек çĕрсене килĕштермест. Органикăллă удобренисем хывнă çĕр уншăн – чи лайăххи. Хăяр çĕрмен тислĕке те тиркесех каймасть, çĕрĕк тăприпе компоста те кăмăллать. Йывăç çунтарса тунă кĕлпе те çĕре апатлантарăр (1 тăваткал метр çине çур килограмран сахал мар). Минераллă удобренисемпе вара тимлĕрех пулмалла: хăяр удобрени кăшт ытлашши пулнине те тӳрех сисет. Çĕр улми, купăста, пăрса, помидор, тымар çимĕçсем вырăнĕнче вăл аван ӳсет. Хăяр вăрри çĕр температури 12 градусран пысăкрах пулсан ӳсме тытăнать.

Кишĕр çĕр айĕнче ӳснĕрен, çĕре уйрăмах тарăн та кăпăшка чавмалла. Нӳрĕк çителĕклĕ парса тăмалла ăна. Вăл сахал пулсан кишĕр хытанка ӳсет, ытлашши пулсан – çеçки çеç вăйлă ешерет. Çĕр йывăр та тăмлă пулсан, хăйăр хушмалла. Йăрансем çурçĕртен кăнтăралла вырнаçнă пулсан, кишĕр речĕсене йăран урлă тумалла, йăрансем анăçран тухăçалла пулсан – йăран тăршшĕпе. Çапла майпа кашни калча пĕр пек ӳсет. Кишĕре çĕр пулса çитсенех акаççĕ. Çак тымар çимĕç малтанхи çул çĕр улми, помидор, кавăн тата пăрса йышши культурăсем ӳснĕ лаптăксене килĕштерет. Кишĕр вăрри ӳсме тытăнăр тесен, çĕр температури 8 градусран сивĕ пулмалла мар.

Йăх-несĕл историйĕ

Никам та ĕçрен хăраман

Манăн кукаçин ашшĕ Хура Петĕр (Чернов хушамат унран тухнă) пулнă. Арăмне Феня тесе чĕннĕ. Вырăс çыннисем таçтан куçса килнĕ – çырса хуни çук. Ăслă та вĕреннĕ çынсем пулнă. Вĕсем ачисене те, мăнукĕсене те вырăсла-чăвашла вĕрентнĕ. Чиркӳ ĕçне те Юнкăра вĕсем пуçарса янă. Чиркӳ туса лартсан Петĕр ывăлне – Филипа – старостăна уйăрнă. Пачăшкы Запольский хушаматлă пулнă. Вăл Юнкăрах пурăннă. Кунти чиркӳ ĕçлемен хушшинче Филипп пачăшкăна лашапа Кăпаса илсе çӳренĕ. Вĕсем иккĕшĕ те Турă саккунĕпе ĕçленĕ. Вăл вăхăтра чăвашсем хушшинче вырăсла пĕлекен сахал пулнă. Çапла вара Запольскийăн ачин ачисем те вĕрентекенсем пулнă. Кайран та Юнкă шкулĕнче вĕрентнĕ Чернов Петр Кăпас шыв хĕррине кил-çурт лартнă.

Ачисем çитĕнсе çитсен Филиппа Димитрий Анат Кăпасра кил-çурт çавăрнă. Пурте чăваш хĕрĕсене качча илнĕ. Хĕрĕсем те Кăпасах качча тухнă. Филипăн аслă ывăлĕ Иван колхоз йĕркелесен бухгалтер пулнă. Мирон çăкăр пĕсерекен, Ферапонт колхоз строителĕ пулса ĕçленĕ. Филипăн ывăлĕ Василий ялта пĕрремĕш çĕвĕç пулнă. Унăн ывăлĕ Валериан колхозра нумай çул шоферта ĕçленĕ. Тепĕр ывăлĕ – Николай - çĕвĕç те, шофер та пулса нумай ĕçлерĕ. Паян вăл тивĕçлĕ канура.

Филипăн Игнатий ывăлĕ арман туса халăха çăнăх авăртса панă. Иван вăрçăра пуçне хунă. Игнатийăн ывăлĕ Степан, 30 çул Раççей çарĕнче офицер пулнăскер, Украинăра пурăнать. Инçетре пурăнать пулсан та, киле килсен чăвашлах калаçать. Игнатийăн тепĕр ывăлĕ – Арсений – вăрçăра пуçне хунă. Тепĕр ывăлĕ – Валериан – ăрури ĕç пултарулăхне малалла тăсса нумай çул тимĕрçĕре те, арманçăра та вăй хучĕ. Игнатийăн пĕртен-пĕр хĕрĕ Кăпасах качча тухнă, икĕ ывăл ӳстернĕ. Пĕри – Владимир Михайлов – спортсмен.

Кукаçин ашшĕ – Димитрий – чиркӳре нумай ĕçленĕ. Унăн шăллĕ Филипп, вырăсла лайăх пĕлнĕрен, çĕр валеçсе çӳренĕ.

Аннен тăванĕсене те эпĕ 5 сыпăк пĕлетĕп. Вĕсем хушшинче вылăх тухтăрĕ те, врачсем те, çурт лартакансем те пур. Йăхри арçынсем пĕр ĕçрен те пăрăнмаççĕ. Çакă малашне те йĕркеленсе пырасса шанатăп.

Зинаида ЯГУНОВА.

Кăпас ялĕ.

Ыйту – хурав

«Дача амнистийĕн» ыйтăвĕсемпе

Мĕнле куçман пурлăх объекчĕсем «Дача амнистине» пырса тивеççĕ-ха?

– Чи малтанах кусем вĕсем килти хушма хуçалăха, дача хуçалăхне тытса тăма, пахча, сад участокĕ валли, харпăр хăйĕн гаражне е сурт-йĕрне тума уйăрнă çĕр лаптăкĕсем.

Кунпа пĕрлех çакăнта дача тата сад участокĕнчи кирек епле çурт-йĕр те, харпăр хăйĕн гаражĕсем, ытти тĕрлĕ сооруженисем (мунчасем, беседкăсем т. ыт. те), çавăн валли уйăрнă çĕр лаптăкĕнчи пурăнмалли çурт-йĕрсем кĕреççĕ.

Çĕр участокĕпе усă курассин правине регистрацилессин ансатлатнă йĕрки мĕне пĕлтерет?

– Çĕр участокĕн право харпăрлăхне çирĕплетес тесен, икĕ документ кăна кирлĕ: çĕр участокне уйăрса пани пирки тата çĕр участокĕн кадастр паспорчĕ (планĕ).

Надежда ЯКОВЛЕВА, Федераллă регистраци службин Чăваш Республикинчи управленийĕн документсем парас-илес енĕпе ĕçлекен пайĕн пуçлăхĕ.

Ырă ĕçсен çурхи эрни

«Ватта сума сăвакан ...»

Кĕçнерни кун Чуманкассинчи вăтам шкулта вĕренекенсем Йӳçкассинчи ватă çынсен тата инвалидсен çуртне çитсе килчĕç. Кунта вĕсем ватă çынсемпе курса вĕсен чунĕсене йăпатрĕç кăна мар, парнесем парса концертпа та савăнтарчĕç, илемлĕ ташă-юрăпа кăмăлĕсене хăпартрĕç. Учительсем ватă çынсене тимлĕхпе ырă кăмăл уйăрмалла тесе каланите ачасем кунта хăйсемех аван ăнланчĕç. Ырă ĕçсен эрнинче чăннипех те хисепе тивĕçлĕ ĕç пурнăçларĕ шкул коллективĕ.

Н. НИКОЛАЕВА сăн ӳкерчĕкĕ.

Акцие хастар хутшăнаççĕ

Апрелĕн 19-мĕшĕнче Атапай шкулĕнче вĕренекенсен Тимур отрячĕсем ватă çынсене пулăшма тухрĕç. Александр Казамбаев, Клава Максимова, Алексей Кулаков, Дима Соколов командирсем ертсе пынипе ачасем тĕрлĕ ĕçсене пурнăçласа хăйсене питĕ маттур кăтартрĕç. Акă К. Максимован отрячĕ Сентимĕрте 8 çынна пулăшма ĕлкĕрнĕ те ĕнтĕ. Сăмахран, Екатерина Мудрована картишĕнче тирпейлеме пулăшнă, Елизавета Артемьевана шыв йăтса панă. Кунсăр пуçне ачасем килĕсенче ырă ĕçсем туни çинчен те пĕлтерсех тăраççĕ.

Ытлари кун шкулта субботник иртрĕ. Ку ĕçе те шкул ачисем хастар хутшăнчĕç. Учительсемпе техничкăсем хăйсен тĕслĕхĕпе ачасене хавхалантарчĕç. Çапла 59 çын шкулта клуб территорине тирпей-илем кĕртсе пысăк та чуна савăнтаракан ырă ĕç турĕç.

А. ИВАНОВА, Атапай шкулĕнчи аслă вожатăй.